SEBE'

٣٤﴾ سُورَةُ سَبَإٍ

Sebe' Sûresi mekkîdir. Yalnız İbni atıyye « وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ » âyetinin medenî olduğu hakkında bir kavil de nakl etmiştir.

Âyetleri - Şamî ta'dadında elli beş, diğerlerinde elli dörttür.

Kelimeleri - Sekiz yüz seksen üçtür.

Harfleri - Üç bin beş yüz on ikidir.

Fasılası - ظ٠ل٠ب٠د٠م٠ن٠ر harfleridir.

Sebebi nuzulü - Ebû Hayyanın Bahirde nakline göre şudur: Ebû Süfyan Mekke kâfirlerine: «Muhammed bizi ölümden sonra azâb ile tehdid ediyor ve ba's ile korkutuyor, Lât ü Uzzaya kasem ederim ki bize o saat ebeden gelmiyecek ve biz ba's olunmıyacağız» demişti. Buna karşı Allah tealâ ya Muhammed « قُلْ بَلٰى وَرَبِّى لَتَاْتِيَنَّكُمْ » buyurmuştur. Sûrenin bâkısi de bunu te'yid eden tehdid ve inzardır اهـ. Bu miyanda bilhassa Sebe' Devlet ve medeniyyetinin suret ve esbabı inkırazından bahs edildiği için bu Sûre buna izafetle yad olunmuştur.

Sebe' - Alûsînin beyanı vechile Sebe' aslında bir recülün ismidir ki Sebe' ibni Yeşcüb ibni Ya'rub ibni Kahtandır. Ba'zı haberlerde varid olduğu üzere Ferve ibni Mesîk radıyallahü anh demiştir ki Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem Hazretlerine vardım, ya Resulullah dedim: bana haber ver Sebe' erkekmidir kadınmıdır? Buyurdu ki o Arabdan bir recüldür. On evlâdı olmuştur. Altısı uğurlu çıktı, dördü uğursuz.

Uğurlu olanlar: Ezd,

Kinde, Mezhıc, Eş'arîler, Enmar, Becîle de onlardan. Uğursuz olanlar da Âmile, Gassan, Lahım, Cüzam اهـ. Abdilmecid ibni Abdun kasıydesinin şerhinde Abdülmelik ibni Abdillah ibni Bedrunilhadramiyyilbüstî

şöyle zikreder ki «Sebe' ibni Yeşcüb bir kavle göre Yemen mülûkünün evvelidir. Kahtan evlâdından ilk evvel sebyeden, ya'ni esir alan o olduğu için Sebe' tesmiye edilmiştir. Mülkü, ya'ni kurmuş olduğu Devlet, dört yüz seksen dört sene sürdü, sonra kabîlenin ismi oldu اهـ. Sûrei Nemilde geçtiği üzere onların vatanı olan Me'rib diyarına da ıtlak olunur. Ebülfida tarihinde de der ki: Sebein ismi Abdişemisdir. Çok gazve ve Sebe' yaptığı için Sebe' denilmiştir. Sebe' ibni Yeşcüb ibni Ya'rub ibni kahtandır. Sebein müteaddid evlâdı vardı ki Hımyer, Kehlân, Amr, Eş'ar, Amile hep benu Sebe'dir. Yemen Arablarının bütün kabîleleri ve mülûkü olan Tebâbia hep Sebe evlâdıdır. Ve Yemen Tebâbiasının hepsi Hımyer ibni Sebe' evlâdındandır. Ancak içlerinde Imran ile biraderi Müzeykıya, Kehlân ibni Sebe' evlâdından olan Ezdden Âmir ibni Harise oğullarıdır اهـ. Fakat « لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ » âyetinde Sebe'den murad bir adam değil, bir kavm olduğu zâhirdir. Demek ki kavm, devletinin müessisi olan babalarının ismini almıştır. Sebe' Hükûmeti sûrei Nemilde geçtiği üzere Bilkısin zamanında Hazreti Süleymana inkıyad etmiş idi. Anlaşılıyor ki o zaman Arzı mukaddese kadar bütün Arabistan büyük bir ma'mure imiş.

Bu Sûre evvelki Sûrenin son âyetini bir nevi' tavzıh gibidir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ ؕ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿

Sh:»3939

﴿٢﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ؕ وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٣﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَاْتِينَا السَّاعَةُ ؕ قُلْ بَلٰى وَرَبِّى لَتَاْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۚ لَايَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ ۙ ﴿٤﴾ لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْ فِى اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ ﴿٦﴾ وَيَرَى الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ ۙ وَيَهْدِى اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ

يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٨﴾
اَفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَمْ بِهٖ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ
فِى الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴿﴾

Sh:»3940

﴿٩﴾ اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَآءِ
وَالْاَرْضِ اِنْ نَشَاْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا
مِنَ السَّمَآءِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ﴿﴾

Meali Şerifi

Hamd o Allahındır ki Göklerde ne var, Yerde ne varsa hep onun, Âhırette de hamd onun, ve o öyle hakîm öyle habîr ki 1: Yere ne giriyor ve ondan ne çıkıyor, Gökten ne iniyor ve ona ne çıkıyor hepsini bilir, hem o, öyle rahîm, öyle ğafûr 2 Küfredenler ise "bize o saat gelmez" dediler, de ki hayır, rabbım hakkı için o size behemehal gelecek, gaybi bilen rabbım ki ondan Göklerde ve Yerde zerre mikdarı bir şey kaçmaz, ne

ondan daha küçüğü, ne de daha büyüğü, hepsi mutlak bir "kitabı mübîn" dedir 3 çünkü iyman edip iyi ameller işliyenlere mükâfat verecek, işte onlar için bir mağrifet ve bir "rızkı kerîm" var 4 Âyetlerimizi hukümsüz bırakmak için yarışanlar, onlar için de pislikten öyle bir azâb var ki elîm 5 Kendilerine ılim verilmiş olanlar ise sana rabbından indirileni görüyorlar ki o mahzâ hak, ve o ızzetine nihayet olmıyan sahib hamdin yolunu gösteriyor 6 Böyle iken o küfredenler şöyle dediler: size bir adam gösterelimmi ki temamen didik didik didiklendiğiniz vakıt muhakkak siz, yeni bir hılkat içinde bulunacaksınız diye size Peygamberlik ediyor? 7 Bir yalanı Allaha iftira etmekte mi? Yoksa kendisinde bir cinnet mi var? Hayır doğrusu o Âhırete inanmıyanlar uzak bir dalâletle azâb içindeler 8 Ya

Gökten ve Yerden önlerindekine ve arkalarındakine bir bakmazlar mı? Dilersek kendilerini Yere geçiriveririz, yâhud Gökten üzerlerine parçalar düşürüveririz hakıkaten onda inâbe edecek (hakka gönül verecek) bir kul için şübhesiz bir âyet vardır 9

Kur'anda hamd ile başlıyan beş Sûre vardır: ikisi nıfsı evvelde, En'am ile Kehif, ikisi de nıfsı ahîrde, bu

Sûre ile bundan sonraki Sûrei Melâike, birisi de Fatihadır ki hem nıfsı evvel ile okunur, hem nıfsı ahîr ile.

Razî der ki bunun hikmeti: Allah tealânın ni'metleri pek çok ve bizim ıhsaya kudretimiz yok olmakla beraber esas ı'tibariyle iki kısımdır: birisi iycad ni'meti, birisi de ibka ni'metidir. Çünkü Allah tealâ bizi evvelâ rahmetiyle halk buyurmuş ve bizim için durabileceğimiz şeyler de halk buyurmuştur. Bu ni'met bir de iâde olunacaktır. Çünkü o bizi neş'eti uhrâ ile bir daha halk edecek ve bizim için devam edecek şeyler de halk eyliyecektir. Demek ki bizim bir ibtida ile bir iâde: iki halimiz vardır. Her iki halde de üzerimizde ni'met var: iycad, ibka, Fatihada her iki ni'mete işaretle «

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ۝ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ۝ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

» buyurulduğu gibi nıfsı evvelde Sûrei En'amda ni'meti iycad şükrüne işareten «

لْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ

» şükrüne işareten buyuruldu. Sûrei Kehifte de ni'meti ibkaya şükr olmak üzere: «

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ

» buyuruldu. Çünkü kitab ve şeriat sebebi bakadır. Nıfsı ahîrde bu sûrei celîlede de ni'meti âhire ve halkı cedîd ıhtar olunarak buyuruluyor ki:

1. ﴿اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ﴾ Hamd - övgü ile ta'zîm olunmak - Allahındır. Allahın hakkı, Allahın

hassasıdır. ﴿الَّذِی﴾ o ki ﴿لَهُ مَا فِی السَّمٰوَاتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ﴾

bütün Göklerdeki ve Yerdeki hep onundur. - Onun halkı, onun milki, onun ni'metidir. Bu

Dünyada

Sh:»3942

insanların elinde ne varsa hep emanettir. ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِی الْاٰخِرَةِ﴾ Âhırette de hamd

onundur. -Ya'ni bu önün bir sonu, bu Dünyanın bir Âhıreti var. O Âhıret ve Âhıretteki ni'metler de onun ve

onun için önünde hamd onun olduğu gibi sonunda da hamd onun. Âhıret, kesb ile alâkadar olduğu için

orada hamd, onun hakkı değil zannedilmesin. Onu hikmetiyle hazırlıyın, çalışanların sa'yini zayi' etmeyip

kesbine göre ecrini verecek olan odur. Ve gerek nia'mi Dünya ve gerek nia'mi Âhıret kesb ile ne kadar

alâkadar olursa olsun esas itibariyle istihkaktan ziyade tefaddul târikıyle olduğunda da şübhe yoktur. Ehli

Cennet «

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی هَدٰینَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْ لَآ اَنْ هَدٰینَا اللّٰهُ» diye «

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ

مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ» diye «

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ

اَلَّذِى اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ » diye türlü hamidlerle hamdedecekler ve bütün da'valarının, duâlarının sonu da « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » olacaktır. Dünyada hamd, bir vazife, bir ibadet, Âhırette ise bir telezzüz bir zevktir. ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ﴾ ve o, öyle hakîm hikmetiyle Dünyayı Âhırete, Âhıreti Dünyaya raptederek iki âlemin de umurunu muhkem surette tedbir eden hamde müstehıkk olan hâkim ﴿الْخَبِيرُ﴾ öyle habîr - her şey'in sirr-ü künhünü, önünü sonunu bilir. Bilerek tedbiri umur eder. Öyle habîrdir ki 2. ﴿يَعْلَمُ﴾ bilir ﴿مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ﴾ Arza ne giriyor - Arzın içine muhîtından ne sokuluyor, meselâ neler yağıyor, neler gömülüyor, neler ekiliyor, neler saklanıyor ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ ve ondan ne çıkıyor: ne huruc ediyor. - Hayvanattan, nebatattan, meadinden: buhardan, rayihadan, hararetten, bürudetten ve saireden neler içinden dışına çıkıyor. ﴿وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ﴾ ve Semâdan ne iniyor, meselâ yağmurdan kardan, şimşekten, saıkadan, taştan, şihabdan, zıyadan, hararetten ve sair maddî ve ma'nevî

kuvvetlerden ve Melâikeden neler Arza iniyor ﴿وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ ve ne ona uruc ediyor, çıkıp yükseliyor. Meselâ ne buharlar, ne ğazler, ne gibi maddeler kuvvetler, Melekler, ruhlar, duâlar, hamiller, akisler Semaya yükselip çıkıyor Hasılı hem Göğün mütekabilen iyrad ve masraf büdcelerini sâde bütün müfredatiyle değil, bütün tehakkukatiyle de temamen bilir ve hepsinin önünü sonunu o suretle idare eder. ﴿وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ hem o öyle rahîm, öyle gafur - hakîm habîr olduğu gibi rahîm gafurdur da Hamd edenlere rahîm, kusur edenlere gafurdur. Bu haysiyyetle de Dünya ve Âhıret hamd onundur Burada bu esmâi hüsnânın zikri Âhıretin imkânını kolay tesavvur ettirmek içindir. 3. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ öyle olmakla beraber küfredenler, ya'ni Allaha o suretle hamd etmeyip o sıfatlarını ve Âhırete kudretini inkâr edenler dediler ki ilh...

﴿وَرَبِّي﴾ vavi kasemdir ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ﴾ « رَبِّي » nin sıfatıdır. Taberînin beyanına göre gaybden murad halkın henüz vukufu olmıyan mümkinattır ki gerek hiç vücudu gelmemiş olsun, gerekse vücud verilmiş de henüz kimse muttalı' olmamış bulunsun. Burada bu vasf ile tavsıf, iki nükte ifâde eder. Birisi geleceği haber verilen saatin ne vakıt geleceğini yalnız onun bildiğini anlatır, birisi de dağılmış eczanın toplanmasını istib'ad ederek onu inkâr edenlere cevab noktasını gösterir. Bunun nazîri sûrei «kaf»

ta « قَدْ عَلِمْنَا مَاتَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْ » dir. Ya'ni ılmi böyle olan habîr-ü hakîme o,

nasıl mümteni' olur?

﴿لَايَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ﴾ Ne

Semalarda ne de Arzda zerre miskali, ya'ni en küçük karınca mikdarı, ufak bir mikrob veya molegül ondan

uzak kalmaz. Ilminden

Sh:»3944

kaçmaz ﴿وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ﴾ ve ne ondan, o zerre miskalinden daha küçüğü - atum,

elektron, cüz'i ferd, cüz'i lâyetecezza derecesinde asgari mütenahi ﴿وَلَآ اَكْبَرُ﴾ ne de daha

büyüğü - hey'eti mecmuasına varıncaya kadar hiç biri onun ılminden gaib olmaz

﴿اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ hepsi huzurunda ap açık bir kitabdadır. - Müfessirînin çoğu

burada kitabı mübîni Levhi mahfuz diye tefsir etmişlerdir. Fakat bunun «

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ » de olduğu gibi doğrudan

doğruya ılmi ilâhîyi tasvir olması daha zâhirdir. Ya'ni gaib ve şâhidiyle bütün kâinat, Allahın huzurunda ap

açık bir kitab gibi zâhir ve ma'lûm ve mazbuttur. 4. ﴿لِيَجْزِىَ الَّذِينَ﴾ - Bu « لام »

yukarıdaki « لَتَاْتِيَنَّكُمْ » filine müteallık ve onun hikmetini beyandır. Ya'ni Allah, o iyman edip salihat işliyenlere mükâfat vermek için muhakkak o saat gelecek ilh... O halde kelâmın hasılı şu oluyor: hikmet o saatin gelmesini ıktıza ediyor. Hem gaybı hem de büyük küçük, gizli aşikâr, cemi'i cüz'iyyat ve külliyyatiyle bütün kâinatı muhît olan ılmi kâmil var, bütün onları iycad eden kudret de var, o halde o saat neye gelmesin? Elbette gelecek, bu önün bir sonu olacak, mü'minlere mükâfat, kâfirlere mücazat edecek.

Kâfirler onu inkâr ediyorlarsa da onlara mukabil 6. ﴿وَيَرَى الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ﴾ kendilerine ılim verilenler - Resulullahın eshabı ve ümmetinden onların izince gidenler veya ehli kitab ulemasından ılmiyle âmil olup da iymana gelenler ﴿الَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ sana rabbından indirileni, ya'ni Kur'anı görüyorlar ki ﴿هُوَ الْحَقَّ﴾ o mahzı hak ﴿وَ﴾ hem de ﴿يَهْدِى اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾

AZİZ - çok ızzetli çok onurlu, kahreder de asla mağlûb edilmez,

Sh:»3945

HAMİD - o hamdin sahibi Dünyada ve Âhırette hamd kendisinin hakkı olan Mahmud tealânın yoluna

hidayet ediyor. Doğrudan doğru caddeyi gösteriyor, o yüksek ızzet ve hamdi duyuruyor. Ona irmek zevkını veriyor, yolunu da bildiriyor, böyle iken 7. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ o küfredenler, âyetlerimizi hukümsüz bırakmak için çalışan yarışan kâfirler dediler - Kureyş kâfirleri nübüvvet ile istihza yollu aralarında demişlerdi ki ﴿هَلْ نَدُلُّكُمْ الخ...﴾ 8.

﴿بَلِ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِى الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴾

hayır, doğrusu Âhırete inanmıyanlar uzak dalâl ile azâb içindedirler. - Onun için öyle hezeyan ediyorlar. Âhırete ivmanı olmıyanların Âhırette görecekleri azâbdan başka Dünyada da vicdanları azâb içindedir. Zira Dünyanın fanîliği meşhud olduğu cihetle Âhıret akıdesi olmıyanların bedbiyn (pesimist) olmaları tabiîdir. Akıbeti hakkında bedbiyn olan vicdanların ise azâb içinde bulunduğunda şübhe yoktur. Meğer ki ölümü kendisi için halâs addettirecek bir azâb içinde bulunsun. Peygambere karşı o heyezadan bulunan kâfirler de böyle telâş ve şaşkınlık içinde idiler. Bu suretle bu ıdrab Allah tealâ tarafından o kâfirlerin hallerini beyan ile sözlerini ibtaldir. 9.

﴿اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ﴾ Ya körler mi o Semâ ve Arzdan önlerindekine ve arkalarındakine bakmazlar mı? Nasıl bir vaz'ıyyette bulunuyorlar? ﴿اِنْ نَشَاْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ﴾ Dilersek biz onları yere geçiriveririz. - Bir zelzele ile Yerin yarılıvermesi bir anlık bir iş ﴿اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَآءِ﴾ yâhud üstlerine Semadan parçalar

düşürüveririz - bunun için de bir haceri semavî parçaları veya bir yıldızın Arza çarpıvermesi kâfi. Bu tehdid cümlesi, arada bir cümlei mu'tarıza gibidir. ﴿اِنَّ فِى ذٰلِكَ﴾ şübhesiz ki onda

o

Sh:»3946

Göğe ve Yere bakıp da önünü ardını düşünmekte ﴿لَاٰيَةً﴾ mutlak bir âyet bulunur. Bir delil, bir açık alâmet bulunur ki Allahın kudretini ve Peygamberin dediğini ve hakıkaten didik didik dağıldıktan sonra da bir halkı cedîd muhakkak olduğunu ve bu hılkatin bâtıl bir oyuncaktan ıbaret olmayıp bu Dünyanın bir Âhıreti bulunduğunu anlatır. Fakat herkesin değil ﴿لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ﴾ her abdi mübîn için - inabe eden, ya'ni teassubdan geçip hakka dönen her kul için.

Buna tarihten güzel bir misal vermek üzere buyuruluyor ki:

﴿١٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا ۘ يَا جِبَالُ اَوِّبِى مَعَهُ وَالطَّيْرَ ۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ۙ﴿١١﴾ اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِى السَّرْدِ

وَاعْمَلُوا صَالِحًا ۖ اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٢﴾ وَلِسُلَيْمٰنَ
الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ ۖ وَمِنَ
الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ۖ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا
نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٣﴾ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَآءُ مِنْ
مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ ۖ اِعْمَلُوٓا
اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا ۖ وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِىَ الشَّكُورُ ﴿﴾

Sh:»3947

﴿١٤﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهٖٓ اِلَّا دَآبَّةُ
الْاَرْضِ تَاْكُلُ مِنْسَاَتَهٗ ۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِى الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿﴾

Meali Şerifi

Şanım hakkı için Davuda bizden bir fadıl verdik: ey dağlar çınlayın onunla beraber ve ey kuşlar! dedik ve

ona demiri yumuşattık 10 Bol bol zırhlar yap ve iyi biçime yatır diye. Siz de salâh ile çalışın, daha iyi işler yapın, çünkü ben her yapacağınızı gözetiyorum 11 Süleymana da rüzgâr: sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay, erimiş bakır menbaını da ona seyl gibi akıttık, hem rabbının iznile elinin altında Cinnîlerden de çalışan vardı, onlardan da her kim emrimizden inhiraf ederse ona Saîr azâbını tattırırız 12 Onlar ona, mihrablar, timsaller ve havuzlar gibi çanaklar ve sâbit kazanlardan her ne isterse yaparlardı 13 Çalışın ey Davud hanedanı şükr için çalışın, maamafih kullarım içinde şekûr olan azdır 14 Sonra vaktâ ki ona ölümü hukmettik, onlara onun ölümünü sezdiren olmadı, yalnız bir güve böceği (Arza) dayandığı asasını yiyordu, bu sebeble yıkıldığı zaman tebeyyün etti ki Cinler eğer gaybi bilir olsalar o zilleti azâb içinde bekleyib durmazlardı 15

10. ﴿وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُدَ﴾ Hakıkaten şanım için Davuda - en güzel inâbe etmiş olan Davud aleyhisselâma - verdik ﴿مِنَّا﴾ bizden, bizim tarafımızdan - ya'ni alel'âde değil, azameti ilâhiyyeyi ayrıca bir hususiyyetle ifâde eden mahzâ ilâhî bir atıyye, fevkal'âde bir mu'cize olarak ﴿فَضْلًا﴾ bir fadıl -

o vakte kadar diğer Enbiyaya verilenlerden fazla bir âyet, bir ni'met verdik. Şöyle ki:

﴿يَا جِبَالُ اَوِّبِى مَعَهُ﴾ ey dağlar, dedik: onunla beraber te'vib, ya'ni terci' yapın: ötün çınlayın ﴿وَالطَّيْرَ﴾ siz de ey kuşlar - Sûrei «Enbiya» da geçen «وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ» Sûrei «ص» da gelecek olan «اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ. وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ اَوَّابٌ» bunun tefsiri demektir. Ya'ni Davuda öyle güzel bir ses, öyle şanlı bir eda verilmişti ki akşam sabah tesbih ettikçe onun sesine bütün dağlar ve kuşlar iştirâk eder, çınlar öterlerdi. Demek ki güzel sesle husni elhan Davudun bir fazıleti mahsusası, kuşları dahi başına toplıyan bir mu'cizesi olmuştu. Bu ma'nâ iledir ki savti Davudî meşhur olduğu gibi mezamîri Davud da meşhurdur. Bu güzel san'ati islâmda sureti mutlakada mezmum zannedenler olmuştur. Fakat bilmek lâzım gelir ki mezmum olan lühunı fısıktır. Yoksa Kur'an okurken tertil ve tahsini savt, me'murun bihtir. Bu babda kütübi sıhahta hayli hadîsler vardır. Bir çokları ğınanın, ya'ni Musikînin tesirini ruhanî zannederler. Böyle bir zan, ruhu heva zannetmektir. Ses bir heva ihtizazı olduğu için Musikînin doğrudan doğru verdiği tesir ve heyecan, bir buse zevkı gibi cismanî ve asabî bir tesirdir. Teganni ancak bir kelimenin, bir kelâmın ma'nâsını ruha duyurmağa hizmet etmesi ı'tibariyledir ki ruhanî bir kıymet alabilir. Ehli fısk, hep şehevanî

mevzularla cismanî heyecan aradığı için ma'nâyı öldürerek sâde a'saba basan kuru nağmelerle cismanî tesir arar. Bu ise ruhanî şuuru terbiye değil, ifnâ eder. Belki fasık için bütün şuurundan geçip mesti lâya'kıl olmak bir zevktir. Fakat dinin, şer'ın vermek istediği zevk bu değil, güzel ma'nâlı, mukaddes şuurlu bir hayat yaşatmaktır. Şerı istiyor ki Kur'an okunurken ses güzelleştirilsin, teganni edilsin, ancak nazmı bozarak ma'nâyı unutturarak kuru ses ta'kıb eden ehli fısk elhan ve nagamatiyle değil,

Sh:»3949

elfazın tecvidini fesahatini bozmıyarak, ma'nâsını belâğatinin incelikleriyle duyurarak şuurlu bir hayat yaşatacak olan bir lâhnile okunsun ki buna hadîsi nebevîde lühuni Arab ta'bir buyurulmuş ve Ilmi edada tecvid ile ta'rif olunmuştur. Bu suretle biz Kur'an okunurken Hazreti Davudun mu'cizesini yaşamış oluruz. Netekim Kur'anı güzel okuyan hakkında «Âli Davudun mezamîrinden bir mizmar verilmiştir» diye sitayiş buyurulmuştur. Hazreti Davudun dağları teshir eden, uçan kuşları durduran mu'cizesi de kuru bir ses oyunundan ıbaret terennümati mücerrede değil, ruhtan kopup Hudaya arz olunan takdisat ve tesbihat idi. Netekim bu ma'nâyı belâğatle ifade için onun maıyyetinde dağlar zevil'ukul gibi gösterilerek «يَا جِبَالُ» diye nidâ «وَالطَّيْرَ» onun mahalline atf edilmiştir. Dağlar, kuşlar böyle müsahhar

olduğu gibi ﴿وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ﴾ ve ona demiri de yumuşattık - müfessirîn bunu şöyle tefsir ediyorlar: kızdırmağa, döğmeğe muhtac olmaksızın elinde bal mumu gibi dilediği surete koyuverdi.

Fahruddini Razî der ki: Allahın kudretinden bunu istib'ad etmemelidir. Çünkü görülüyor, ateşte öyle yumuşuyor ve öyle münhall oluyor ki yazı yazılan mürekkeb haline geliyor. O halde her hangi âkıl onu kudreti ilâhiyyeden istib'ad eder? Maamafih ba'zı nâs bundan murad ateş ile ve alât isti'maliyle demir eritmeyi keşf ve istihrac etti demek olduğuna kail olmuştur, Lâkin bu doğru değildir. I'tikadının za'fı ve Allahın kudretine ademi i'timadi onu bu fikre sevketmiştir. اهـ. Böyle olmakla beraber âyetin bu ma'nâya da ihtimali yok değildir. Demirin keşfi ve izabesi daha eski olsa gerektir. Fakat onu mum gibi dilediği şekle koyarak elbise dokuyacak derecede ince sanayia tatbik etmek Davud aleyhisselâma nasîb olmuş bir san'attir. Netekim sûrei «Enbiya» da «

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ» buyurulmuştu ki bundan bu san'atin ahlâfa da yadigâr kaldığı anlaşılıyor. Zira « لَكُمْ » hıtabı ümmeti

Muhammededir. Burada ise bu hikmet şöyle ifâde olunuyor: 11. ﴿اَنِ اعْمَلْ﴾ yap diye ﴿سَابِغَاتٍ﴾ bol bol, geniş geniş zırhlı elbiseler ﴿وَقَدِّرْ فِى السَّرْدِ﴾ ve serdinde takdir sahibi ol - dokunuşunu ve biçimini iyi ölç: biçiminde maharetli ol, iyi biçime yatır. Deniliyor ki Allah tealânın bu san'ati senâ buyurmasının hikmeti şudur: bu san'atte « لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ » buyurulduğu üzere ındallah mükerrem olan âdemiyyeti katilden muhafaza ile ruhu vikaye vardır. Onun için bunu yapan, kılıç ve saire gibi taarruz silâhı yapanlardan daha hayırlıdır. Âlemde fazla bir silâh keşfeden ve onu kullanmasını bilenler beşeriyyete bir haysiyyetle müfid iseler, ondan vikaye vasıtasını keşfedenler, sulh-u salâha hizmet ettikleri için daha ziyade faidelidirler. Bu hikmetle buyuruluyor ki ﴿وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ hem salâh ile çalışın iyi bir iş yapın - burada « وَاعْمَلْ » denilmeyip de « وَاعْمَلُوا » denilmesi şayanı dikkattir. Bu cümle zamirinin Davud ile beraber maıyetindeki ehline raci' olduğunu söylemişler ise de biz bunun « لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ » gibi kıssânın bir ıbreti olmak üzere ümmeti Muhammede hıtab ile bir tezyil olduğu kanaatindeyiz ki şöyle demek olur: sizde ey ümmeti Muhammed! Salâh ile çalışın, daha güzel işler yapın ﴿اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ çünkü ben ne yapacağınızı gözetiyorum, her ne yaparsanız görürüm - ya'ni ona göre mükafatını veririm 12. ﴿وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ﴾ Süleymana da rüzgârı - râm ettik, müsahhar kıldık. Deniliyor ki Süleyman aleyhisselâma müsahhar kılınan bir riyhi mahsus idi,

bütün şu rüzgârlar değil idi, çünkü onlar hacet vakıtlarında umumun menafıı içindir. Onun için bütün kıraetlerde bu « اَلرِّيحُ » müfred okunmuş, hiç birinde « اَلرِّيَاحُ » okunmamıştır. Ya'ni Süleyman aleyhisselâm isterse âlemin rüzgârını

Sh:»3951

tutabilirdi demek değil, heva da bir cereyanına tasarruf edebilir ve onunla dilediği yere gidebilirdi. O bir rüzgâr idi ki ﴿غُدُوُّهَا شَهْرٌ﴾ sabah gidişi bir ay ﴿وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ﴾ akşam dönüşü de bir ay - şer'an bir günlük yol altı saat olduğuna göre otuz kilometre ı'tibar edilirse gidişi dokuz yüz kilometre, gelişi de dokuz yüz kilometre olarak bin sekiz yüz kilometre kat'eder. Burada « غُدُوُّهَا » nın zamiri riyha gönderilmiş « غدوه » diye Süleymana irca' edilmemiş olduğuna göre yalnız rüzgârın sür'ati gösterilmiş demek olur. Süleyman aleyhisselâm bununla balon gibi mi yoksa tayyare gibi mi giderdi orasını Allah bilir.

Seyretti heva üzre denir tahtı Süleyman

Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde

﴿وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ hem ona - ya'ni Süleymana - kıtr ya'ni erimiş bakır pınarını seyl gibi akıttık - ya'ni ma'denden su akar gibi akıttık. Kazıy Beyzavî bunun Yemende olduğunu kaydetmiştir. Âlûsî de şu rivayetleri kaydediyor: İbni Münzir, Ikrımeden şöyle tahric etmiştir: Allah tealâ bakırı üç gün su gibi akıttı dedi, nereye denildi, bilmem dedi. İbni Ebihâtim de Süddîden şöyle tahric etmiştir: ona üç gün bir bakır ma'deni akıtıldı. Bahirde de İbni Abbas, Süddî ve Mücahidden şöyle nakledilmiştir: demişler ki üç gün üç gece akıtıldı ve Yemende idi. Mücahidden bir rivayette de bakır San'adan aktı, ayda üç gün aktığı da söylenmiştir. Biz bunun bir atıyyei ilâhiyye olan bir ılm-ü san'atle akıtılmış olmasını daha ehemmiyyetli görüyoruz.

﴿وَمِنَ الْجِنِّ﴾ Cinden de - müfredi cinni olan Cin, bizim iyzah edemiyeceğimiz gizli mahluklar (Sûrei En'amda « وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ » âyetine bak). Cinden

denilmekle anlaşılıyor ki hepsi değil ba'zı Cin ﴿بِـاِذْنِ رَبِّـهٖ﴾ rabbının izniyle - yoksa Cin inse çalışmaz ﴿وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَـا الخ﴾ Bu cümle Cinlerin dahi mükellef olduğuna tenbihtir. Bununla beraber Hazreti Süleymana çalışan Cinlerin cüz'î bir inhiraf ile yanacak vaz'iyyette ateş kenarında şiddetli bir tazyık içinde çalıştıklarına da işarettir. Burada Cinlerin esrarı san'ati hâiz san'atkârlar olduğu da şundan anlaşılıyor 13. ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَآءُ﴾ onlar ona ne isterse yaparlardı ﴿مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ﴾= mihrablar ve timsaller -

MİHRAB, mif'al ismi âlet vezni olduğu gibi bir de midrar gibi mubalega sigası olur ki mihrabın esasen bu ma'nâdan me'huz olduğu söyleniyor. Keşşafta der ki: meharîb, ibtizalden masun olan şerefli mesakin ve mehafil demektir. Bunlar hamiyyet ile muhafaza ve müdafea olunduklarından dolayı meharîb tesmiye edilmiştir. Maamafih burada mesacid diye de tefsir olunmuştur. Temasîl, timsalin cem'idir. Timsal canlı veya cansız bir şey'in suretine mumasil tasvir olunan her hangi bir surettir. Burada temasîl, Melâike ve Enbiya ve salihîn suretleri denilmiştir. Halk görsün de onlar gibi ıbadet etsinler diye mescidlerde bakırdan, pirinçten, sırçadan mermerden bunların suretleri yapılırmış. Böyle tasvirler yapılmasına Süyelman aleyhisselâm nasıl cevaz verdi? diye sorabilirsin, cevaben derim ki: tasvir, yalan ve zulüm gibi aklın takbih ettiği şeylerden

değildir. Böyle olanlarda şeriatlerin ihtilâfı câizdir. Ebül'âliyeden merviy olduğu üzere o zaman ittihazı suver haram kılınmamıştı. Bununla beraber temasîlin hayvan sureti olması lâzım değildir. Ağaç gibi cansız resimleri olması da câizdir اهـ. Onun için Razi yalnız nukuş demekle iktifa etmiştir.

﴿وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ﴾

Sh:»3953

CİFÂN, çanak ma'nâsına cefnenin cem'i.

CEVAB da büyük havuz ma'nâsına câbiyenin cem'idir. ﴿وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ﴾

KUDUR, kıdrin cem'i, kıdr, gerek topraktan ve gerek sair ma'denden çömlek, tencere ve kazgan gibi yemek pişen kablar,

RÂSİYAT, yerinden kalkmaz ağır ve sâbit ma'nâsına rasiy veya râsiyenin cem'idir. Demek ki çok yemekler pişiriliyor, pek büyük sofralar kuruluyormuş ﴿اِعْمَلُوٓا اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا﴾ çalışın

ey Davud hanedanı, o büyük şükr için çalışın. Ya'ni o büyük ni'met ve refah içinde atalet ve sefahete dalmayın, çalışın, hem çalışmanız bu ni'metlerin şükrünü eda etmek, her birini yerinde sarf ederek Allah tealâya daha güzel amellerle kulluk eylemek için olsun ki « لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ » ﴿وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ Maamafih kullarım içinde şekûr olan azdır. -

ŞEKÛR, çok şükr eden, bütün vus'unü şükre sarf eden kalbi, dili ve sair a'zası hem i'tikad, hem i'tiraf, hem çalışmakla ve ekser evkatta şükr ile meşgul olandır. İbni Abbastan bir rivayette: bütün ahvalinde şükredendir. Sûrei Nemilde geçtiği üzere « رَبِّ اَوْزِعْنِىٓ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِىٓ اَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلٰى وَالِدَىَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ » duâsını vird edinmiş olan Süleyman aleyhisselâm o, az olan şekûr kullardandır.

Rivayet olunur ki Hazreti Ömer bir adamın « اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ الْقَلِيلِ » Allahım, beni o azdan kıl» diye duâ ettiğini duymuş, bu nasıl duâ diye sormuş. O zat: «işidiyorum ki,» demiş Allah tealâ « وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ » buyuruyor, ben de beni o azlardan kılmasını istiyorum» bunun üzerine Hazreti Ömer herkes Ömerden a'lem» demiş.

14. ﴿دَآبَّةُ الْاَرْضِ﴾ - Burada Arz, Yerin ismi değil « اَرَضَ ، يَـاْرُضُ » fiilinden ekl vezninde masdardır. Erda namındaki böceğin fi'li, ya'ni ağaç kurdu denilen bir nevi' güvenin yemesi, kırkması ma'nâsınadır deniliyor, bir güve böceği demek olur. Süleyman aleyhisselâmın sureti vefatı hakkında türlü rivayetler varsa da biz onlardan sarfı nazar ediyoruz.

Allah tealâya inâbesi güzel, ni'metlerine şükrile bahtiyar olan Davud ve Süleyman aleyhimesselâmın hallerini beyandan sonra küfranda bulunanlara misal olmak üzere Sebe' kavminin hali hikâye olunarak buyuruluyor ki:

﴿١٥﴾ لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۖ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٦﴾ فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ وَشَىْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٧﴾ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِىٓ اِلَّا الْكَفُورَ

﴿١٨﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِىَ وَاَيَّامًا اٰمِنِينَ ﴿١٩﴾ فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿

Sh:»3955

Meali Şerifi

Celâlime kasem ederim ki Sebe' için meskenlerinde hakıkaten bir âyet vardı: sağ ve soldan iki Cennet, yeyin diye rabbınızın rızkından da ona şükredin, ne güzel: hoş bir belde, gafur bir rab Fakat onlar bakmadılar, biz de üzerlerine arim seylini salıverdik ve o dilber iki Cennetlerini buruk yemişli, ılgınlık, az bir şey de sidirden iki harap Cennete çevirdik 16 Bunu onlara nankörlüklerinin cezası yaptık ve biz hep öyle çok nankör olanları cezalandırırız 17 Biz onlarla o feyz-u bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta karyeler meydana getirmiştik ve onlarda muntazam seyr-ü sefer takdir eylemiştik, gezin oralarda gecelerce

ve gündüzlerce emniyyet içinde demiştik 18 Buna karşı onlar "ya rabbenâ, seferlerimizin arasını uzaklaştır" dediler ve nefislerine zulmettiler. Biz de onları efsanelere çevirdik ve temamen didik didik dağıttık, şübhesiz ki bunda çok şükredecek her sabırlı için elbette âyetler var 19 Yine celâlime kasem ederim ki İblîs, onlar aleyhindeki zannını hakıkaten doğru buldu da içlerinde mü'minlerden ıbaret bir fırkadan maadası ona tabi' oldular 20 Halbuki onun onlar üzerinde hiç bir saltanat kudreti yoktu, lâkin biz Âhırete ıymanı olanı belli edecek, ondan

Sh:»3956

şekk içinde bulunandan ayırd eyliyecektik. Öyle ya rabbın her şeye karşı hafîzdir 21

15. ﴿لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ﴾ Sebe' kavminin meskenlerinde - balâda iyzah edildiği üzere ataları Sebe' ibni Yeşcüb ibni Ya'rub ibni Kahtanın namiyle yad olunan Sebe' kavmi sûrei Nemilde kıssaları geçtiği vechile mukaddemâ Güneşe taparlarken. Bilkîs idaresinde Hazreti Süleymana itaat ederek memleketlerini kurtardıktan başka terakkı etmişlerdi. Meskenleri, merkezleri Yemende Me'rib şehri idi ki Sebe' ona dahi ıtlak edilir. Bunların meskenlerinde kendileri için « اٰيَةٌ » bir âyet, bir ıbret vakı' olmuştu, bu

âyet zikrolunacak iki cennet zannedilebilirse de Keşşafın ıhtarı vechile yalnız o değil, kıssalarının hey'eti mecmuasıdır. Şöyle ki ﴿جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ﴾ sağ ve soldan iki Cennet - iki taraflı bağlar, bostanlar, lisani hal ile diyorlardı ki ﴿كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ﴾ rabbınızın rızkından yiyin de ona şükredin - bu ni'metin kadrini bilerek ona göre ıbadet edin. Çünkü ﴿بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ﴾ beldeniz bir beldei tayyibe gayet hoş bir belde, rabbınız mağrifeti çok bir rab - onun için şükrünü bilin de iyi hizmet edin. İttifakâtı bedîadandır ki « بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ » lâfzı ebced hisabiyle İstanbulun fethine tarih düşmüştür. Molla Camî merhumun bir hediyyesi olmak üzere ma'ruftur. 16. ﴿فَأَعْرَضُوا﴾ fakat onlar, o Sebe'liler ı'raz ettiler - rivayete nazaran on üç Peygamberleri kendilerini da'vet ettikleri halde şükürden kaçındılar, hizmetine bakmadılar ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾ biz de üzerlerine arim seylini salıverdik - arim seyli önüne geçilmez sarp seyl, yâhud Arim denilen seddin seyli veya

Sh:»3957

Arim deresinin seyli. Ebül'fida' tarihinde «bu seddi Me'rib arzında sebe' ibni yeşcüb yapmış ve ona yetmiş

kadar çay akıtmış ve uzak vadîlerden seylleri celbeylemiş idi» der. Alûsî de, Keşşafta da der ki «bu sed, Bilkısin yaptığı sedd idi ki iki dağın arası taş ve zift ile kapatarak menba' ve yağmur sularını birikdirtmiş ve iska için lüzumu kadar haklar bırakmıştı». Alûsînin nakline göre, seddin arkasına suyu habs edip birbiri üzerine müteaddid kapılar ve önüne nehirlerinin adedince on iki havuz yapmıştı. Bir kavilde bu seddi Yemen kabailinin babası olan Hımyerin yaptığı söylenmiş, bir kavilde de Lokmani ekber ibni Âdın yaptığı ve taşlarını kalay ve demirle perçinlediği ve bir fersah murabbaında olduğu söylenmiştir. Bunların cem'ında münafat yoktur. Evvelâ sebein başlamış olması, sonra Hımyerin, sonra Lokmanın ve Zül'karneynin daha sonra da Bilkısin peyderpey muhtelif inşaat ve ta'miratta bulunmuş olmaları pek melhuzdur.

﴿خَمْطٍ﴾ acı, kekre veya boruk ﴿وَاَثْلٍ﴾ esl ağacı - tarafe veya tarfâdan bir nev'ı, büyük nev'ı diye tefsir ediyorlar. Kamus tercemesinde tarfâ ılgın ağacı ve esl onun acı ılgın denilen iri kısmı diye mezkûrdur. ﴿سِدْرٍ﴾ sidir Arabistanın en makbul ağaçlarından olmak üzere ma'ruftur. Meyvesine nıbk ve Arabistan kirazı ta'bir olunduğu Kamus tercemesinde mesturdur. Ezheri demiştir ki sidir ikidir. Birisinden intifa' olunmaz ve yaprağı yıkamalara yaramaz. Meyvesi kekredir, yenmez, dâl denilen budur. Bir kısmı da su üzerinde biter, meyvesi nıbktır, yaprakları gasûldür, unnab ağacına benzer اهـ.

﴿وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ﴾ - Burada ikinciye «cenneteyn» ta'biri müşakele ve tehekküm içindir. Türkcemizde ma'ruf bir mesel vardır: «bakılırsa bağ olur bakılmazsa dağ

olur» 17. ﴿بِمَا كَفَرُوا۟﴾ - bu « كَفَرُوا » küfrandandır. Ya'ni nı'mete nankörlüklerinden dolayı

18.

﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً﴾

hem onlarla o mübarek kıldığımız içlerine bereket verdiğimiz karyeler arasında sırt sırta karyeler yapmıştık - o bereketli karyelerden murad Şam bilâdıdır. « قُرًى ظَاهِرَةً » Katâdeden rivayet olunduğu üzere zahr zahra, ya'ni sırt sırta mülâsık diye tefsir edilmiştir. ﴿وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ﴾ ve onlar da, ya'ni o karyeler de seyr-ü seferi muayyen mıktar üzere tertib ve tanzîm etmiştik - her biri yolcu için birer istasyon ve birer merhale halinde idi, birinden çıkan azık taşımadan ve açıkta yatmadan ve tehlike görmeden diğerine gidebilir öyle ki ﴿سِيرُوا فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ﴾ o kurayi zâhire içinde geceler ve gündüzlerce emniyyet ve âsayiş ile gidin gezin - öyle muntazam, öyle

emniyyetli idi, demek ki yalnız sebe' değil, Yemenden Şama kadar Arabistanın bütün vaz'ıyyeti böyle bir ma'mure imiş ki bu çok calibi dikkattir. 19. ﴿فَقَالُوا رَبَّنَا﴾ İşte bu ni'mete karşı da onlar küfrederek ya rabbena dediler ﴿بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا﴾ bizim bu seferlerimizin mesafesini uzaklaştır. - Beni İsraîlin hayr olan a'lâyı ednaye değişmek istedikleri gibi bunlar da o ma'muriyyetten bizarlık gösterdiler, onların ortadan kalkıp aralarına uzun mesafelerin, sahraların girmesini istediler. Bunu hakikaten böyle kavlen istemiş olmaları melhuz ise de yaptıkları küfrân ve ısyan ile hâlen istemiş olmaları da zannedilir. Öyle dediler ﴿وَظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ﴾ ve nefislerine zulmettiler, kendilerine yazık ettiler, zira belâlarını aradılar ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ﴾ biz de kendilerini uhduselere; efsânelere,

masallara çevirdik. Denilir ki ciddî bir süvari iki aydan ziyade ma'mure içinde giderdi ve dört aylık mesafeden ahali yekdiğerinden ateş iktibas edebilirlerdi اهـ. ﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ ve didik didik darmadağınık ettik, Gassân, Şama iltihak etti, Enmar Yesribe, Cüzam Tihâmeye, Ezd, om ana ilh. ﴿اِنَّ فِى ذٰلِكَ﴾ Şübhesiz ki bunda - sebein zikr olunan bu kıssasında ﴿لَاٰيَاتٍ﴾

elbette âyetler var, ıbret alacak delâletler var ﴿لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ çok şükredecek her

çok sabırlı için - ya'ni çok şükr edici şekûr olmak için çok sabırlı olmak lâzımdır. Ve işte böyle çok sabırlı

olup çok da ni'metlere irmek ve çok şükr edici olmak şanından olan kimseler için işbu Sebe' kıssasında

mühim âyetler vardır. Heva ve heveslerini zabt edip zahmetlere meşakkatlere tahammül ederek vazife ve

ıbadetlerine çalışan sabırlı kimseler memleketlerini Allahın ınayetiyle Cennet gibi ma'mur eder ni'metlere

irerler. Allahın pek az olan şekûr kullarından olmak istiyenler de o ni'metlerle azmayıb yine sabr-u sebat ile

şükrüne ıkdam edecek ehli sabır-u mücahede içinde bulunurlar.

20. ﴿وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلِيسُ ظَنَّهُ﴾ Yine celâlıma kasem ederim ki İblis

onlar. Ya'ni Sebe'liler yâhud Beni Âdem aleyhinde zannını doğru çıkarttı «

رَبِّ بِمَآ اَغْوَيْتَنِى لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ » demiş olan İblis dediğini tahakkuk ettirdi

﴿فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ onun için halis mü'minlerden ıbaret bir

fırkadan maadası o İblise tâbi' oldular, ardınca sürüklendiler, bu sürükleniş de onun kudretinden değil

kendilerinin Âhırete iymansızlıklarındandır. Çünkü Allah tealâ olanla olmıyanın Âhıretini ayırmıştır. Onun

için o ittiba', esas i'tibariyle Şeytanın bir galebesinden

Sh:»3960

değil, emr-ü iradei hakkın galebesindendir. Yoksa Allahın iradesinin zıddını tahakkuk ettirmek kimin

haddine, her şey'e karşı hâfîz, muhafız, hâkim ancak rabbın Allahındır.

﴿وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ﴾ - Onun için hiç bir şeyden korkmıyarak:

﴿٢٢﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۚ لَايَمْلِكُونَ مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَمَالَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ
وَمَالَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٣﴾ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُۤ اِلَّا لِمَنْ
اَذِنَ لَهُ ۚ حَتّٰۤى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا ۙ قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا
الْحَقَّ ۚ وَهُوَ الْعَلِىُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٤﴾ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ ۖ قُلِ اللّٰهُ ۙ وَاِنَّۤا اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِى ضَلَالٍ
مُبِينٍ ﴿٢٥﴾ قُلْ لَاتُسْـَٔلُونَ عَمَّۤا اَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ
﴿٢٦﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ ۖ وَهُوَ
الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٧﴾ قُلْ اَرُونِىَ الَّذِينَ اَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَآءَ

كَلَّاۜ بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ۞

Sh:»3961

﴿٢٨﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَايَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٠﴾ قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَاْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَۚ۞

Meali Şerifi

De ki: Allahın berisinden o zu'mettiklerinize istediğiniz kadar yalvarın, ne Göklerde ne Yerde zerre mikdarına güçleri yetmez, onların bunlarda bir ortaklığı da yok, onun onlardan bir zahîri de yoktur 22 Huzurunda şefaat faide de vermez, ancak izin verdiği kimseninki müstesna, nihayet kalblerinden dehşet giderildiği zaman "rabbınız ne buyurdu?" Derler. "hakkı" derler, o öyle yüksek, öyle büyük 23 Size, de: Göklerden ve Yerden kim rızık veriyor? Allah, de: ve her halde biz veya siz mutlak bir hidayet üzerindeyiz veya açık bir dalâl içinde 24 De ki: siz bizim cürümlerimizden mes'ul edilmezsiniz, biz de sizin

yaptıklarınızdan mes'ul olmayız 25 De ki: rabbımız hepimizi bir araya toplıyacak, sonra da hak hukmü ile aramızı ayıracak, o öyle fettah, öyle alîmdir 26 De ki: ona şerik diye takıştırdıklarınızı bana gösterin bakayım: hayır öyle şey yok, doğrusu bu: Allah yegâne azîz, yegâne hakîmdir 27 Seni de başka değil, ancak bütün insanlara şamil bir risaletle rahmetimizin müjdecisi, azâbımızın habercisi gönderdik ve lâkin insanların ekserisi bilmezler 28 Ve "ne vakıt bu va'd eğer gerçekseniz?" diyorlar 29 De ki: size bir gün mîadı ki ondan bir saat geri de kalamazsınız, ileri de geçemezsiniz 30

Sh:»3962

23. ﴿اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهٗ﴾ ancak kendisine şefaat için izin verilmiş olan kimse müstesna - ki evvelâ mekamı Mahmudda Muhammed Mustafa sallâllahü aleyhivesellem, sonra alâ meratibihim diğer Enbiya ve Melâike ve salihîn ﴿حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ ya'ni izin verdiklerinin şefaati de birdenbire oluvermez, mevkıfte çok tevakkuf ederler, dehşetli korku, halecanler içinde beklerler, o dereceye kadar beklerler ki nihayet kalblerinden o dehşet ve halecan giderildiği, ya'ni şefaate izin verildiği zaman şefaat bekliyenler şefaat eden şefaatcilerine ﴿قَالُوا﴾ derler ﴿مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ﴾ rabbınız ne söyledi? - Şefaatinizi kabul buyurdu mu? Şefaatciler de

cevaben ﴿قَالُوا الْحَقَّ﴾ hakkı derler - Ya'ni hakkı söyledi, hakkı ne ise o olsun buyurdu derler, binaenaleyh kâfirlere şefaat olmaz « وَلَا يَشْفَعُونَ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى» mısdakınca yalnız Allahın razı olduğu mü'minlere şefaat ederler.

28. ﴿وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ﴾ - Bu âyet de risaleti Muhammediyyenin Arab ve gayri Arab bütün insanlara kâffeten amm-ü şamil olduğuna delil olan âyetlerdendir.

﴿٣١﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۭ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضِ ِۨالْقَوْلَ ۚ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَآ اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴿﴾

Sh:»3963

﴿٣٢﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوٓا اَنَحْنُ صَدَدْنٰكُمْ عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَآءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَقَالَ

الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَاْمُرُونَنَآ اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُٓ اَنْدَادًۜا وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۜ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ فِٓى اَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَاكَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ اِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهِۦ كَافِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَقَالُوا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًۙا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٦﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَايَعْلَمُونَ۟ ﴿﴾

Meali Şerifi

Bununla beraber o küfredenler: "biz ne bu Kur'ana inanırız, ne de önündekine" dediler, fakat görsen o zalimler yakalanıp rablarının huzuruna durduruldukları zaman ba'zısı ba'zısına söz atarken, ki taraftan zebun edilenler, o büyüklük taslıyanlara şöyle diyorlardır: siz olmasa idiniz her halde biz mü'min olurduk 31

Diğer taraftan büyüklük taslıyanlar o zebûn edilenlere şöyle demektedir: ya... Size

hidayet

Sh:»3964

geldikten sonra sizi ondan biz mi çevirdik, hayır siz kendiniz mücrimdiniz 32 O zebûn edilenler de o büyüklük taslayanlara demektedir: hayır işiniz gece gündüz dolap, çünkü sizler bizlere hep Allaha küfretmemizi ve ona menendler koşmamızı emrediyordunuz, ve böyle atışırlarken hepsi azâbı gördükleri o demde içlerinden pişmanlık getirmektedirler, tomrukları geçirmişizdir de boyunlarına hep o küfredenlerin, sâde yaptıklarının cezasını çekiyorlardır 33 Biz her hangi bir memlekette (bir nezîr) tehlikeyi haber veren bir Resul gönderdikse her halde onun refah ile şımartılmış olanları dediler ki: "biz sizin gönderildiğiniz şeyleri tanıyamayız" 34 Ve dediler ki "biz emvalce de daha çoğuz evlâdca da, ve biz ta'zib olunmayız" 35 De ki rabbım rızkı dilediğine döşer dilediğine sıkar ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 36

﴿٣٧﴾ وَمَآ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ بِالَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى
اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ الضِّعْفِ بِمَا
عَمِلُوا وَهُمْ فِى الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِٓى
اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٩﴾ قُلْ اِنَّ

رَبّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِه وَيَقْدِرُ لَهٗ وَمَآ اَنْفَقْتُمْ
مِنْ شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٤٠﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَآءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ﴿﴾

Sh:»3965

﴿٤١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ الْجِنَّ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤٢﴾ فَالْيَوْمَ لَايَمْلِكُ
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا
عَذَابَ النَّارِ الَّتِى كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٣﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ
اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَآ اِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا
كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هٰذَآ اِلَّآ اِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٤﴾ وَمَآ
اٰتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ
﴿٤٥﴾ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَآ اٰتَيْنَاهُمْ

فَكَذَّبُوا رُسُلِى فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿

Meali Şerifi

Halbuki ne mallarınız ne de evlâdlarınız değildir sizi huzurumuza yaklaştıracak olan, ancak iyman edip salâh ile iş gören, işte onların amellerine karşı kendilerine kat kat mükâfat vardır. Ve onlar Cennet şehnişinlerinde emniyyet içindedirler 37 Âyetlerimizi hukümsüz bırakmak için yarış

ederek

çalışanlar ise hakkın huzuruna onlar azâb içinde ihzar edileceklerdir 38 De ki hakıkaten rabbım kullarından dilediği kimseye rızkı hem döşer hem sıkar ve her neyi hayra sarfederseniz o ona halef de verir, hem o, rızık verenlerin en hayırlısıdır 39 O gün ki hep onları birlikte mahşere toplıyacağız, sonra Melâikeye diyeceğiz: şunlar size mi tapıyorlardı? 40 Demişlerdir: zati sübhanına arzı tenzih ederiz, sensin onlara karşı ekserisi onlara inanmışlardı 41 İşte o gün ba'zınız ba'zınıza ne bir menfeate, ne de bir zarara mâlik olamaz

ve o zulmedenlere deriz: tadın bakalım o yalan deyip durduğunuz ateşin azâbını 42 Karşılarında açık beyyineler halinde âyetlerimiz tilâvet olunduğu zaman o zalimler: «bu başka değil, sırf sizi atalarınızın taptığı ma'budlardan men'etmek isteyen bir adam» dediler ve «bu (Kur'an) başka bir şey değil, sırf uydurulmuş bir iftira» dediler ve o küfredenler hak kendilerine geldiği vakıt bu apaâçık bir sihirden başka bir şey değil, dediler 43 Halbuki biz onlara öyle ders alacakları kitablar vermedik ve kendilerine senden evvel bir nezîr de göndermedik 44 Onlardan evvelkiler de tekzib etmişlerdi, hem bunlar onlara verdiklerimizin onda birine ermediler, Resullerimizi tekzib ettiler de nasıl oldu inkârım? 45

39.

- ﴿قُلْ اِنَّ رَبّى يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ﴾

Bu bir şahsısta iki vakta nazaran, yukarıki de muhtelif iki şahsa nazarandır. Onun için tekrar yoktur ﴿وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ hem o hayrürrazikîndir. Çünkü diğerleri hakikaten râzık değil, onun rızkını iysale vasıtadır.

44. ﴿وَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ﴾ Kendilerine senden evvel bir nezîr de göndermedik - ya'ni o yaptıkları şirkler ne bir kitaba müsteniddir, ne de bir Peygambere, müşrikliği

ihdas

Sh:»3967

edenler Peygamber değildi, yoksa daha evvel İsmail ve İbrahim gönderilmemiş değildir. Onun için burada böyle buyurulması ileride « وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ » buyurulmasına münafi değildir.

﴿٤٦﴾ قُلْ اِنَّمَآ اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى
ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ
يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٧﴾ قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ
اِنْ اَجْرِىَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٨﴾ قُلْ
اِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٩﴾ قُلْ جَآءَ الْحَقُّ
وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٥٠﴾ قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَآ
اَضِلُّ عَلٰى نَفْسِى وَاِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ اِلَىَّ رَبِّى اِنَّهُ سَمِيعٌ
قَرِيبٌ ﴿٥١﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ

قَرِيبٌ ﴿٥٢﴾ وَقَالُوٓا اٰمَنَّا بِهٖۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ
بَعِيدٍۚ ﴿٥٣﴾ وَقَدْ كَفَرُوا بِهٖ مِنْ قَبْلُۚ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ
مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٤﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَايَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ
بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا فِى شَكٍّ مُرِيبٍ﴿﴾

Sh:»3968

Meali Şerifi

De ki: size sâde bir tek nasıhat edeceğim şöyle ki: Allah için ikişer üçer ve teker teker kalkarsınız, sonra da iyi düşünürsünüz, arkadaşınızda cinnetten eser yoktur, o yalnız şiddetli bir azâbın önünde sizi sakındıracak bir Peygamberdir 46 De ki: ben sizden ücrete dâir bir şey istersem o sırf sizin kendiniz içindir, benim ecrim ancak Allaha aiddir ve Allah her şey'e şâhiddir 47 De ki hakıkaten rabbım hakkı fırlatır allâmül'guyubdur 48 De ki: hak geldi, bâtılın önü de kalmaz sonu da 49 De ki: eğer ben yanılırsam yalnız kendime kalarak yanılırım ve eğer hidayeti bulmuşsam bilmeli ki rabbımın bana vahiy vermesiyledir, çünkü o yakındır, işitir, işittirir 50 Görsen o telâşa düştükleri vakıt, artık kaçamak yoktur' yakın yerden

yakalanmışlardır 51 Ve «iyman ettik ona» demektedirler, fakat onlara uzak yerden el sunmak nerede? 52

Halbuki evvel ona küfretmişlerdi, uzak yerden gaybe taş atıyorlardı 53 Artık kendileriyle arzularının arasına

sed çekilmiştir, tıpkı bundan evvel emsallerine yapıldığı gibi, çünkü hepsi işkilli bir şek bulunuyorlardı 54

48. ﴿اِنَّ رَبّى يَقْذِفُ بِالْحَقِّ﴾ Hakkı fırlatır, ya'ni kullarından dilediğinin kalbine

indirir, yâhud bâtılın tepesine endaht eder de onun beynini parçalar, yâhud âfâka neşreder, bu surette

islâmın intişarını va'd olur. Netekim 49. ﴿جَآءَ الْحَقُّ﴾ hak geldi, ya'ni islâm geldi, şirk muzmahill

olacak. 50. ﴿قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَآ اَضِلُّ عَلٰى نَفْسِى﴾ Bunda Peygamberin

de kendi kendine ictihad ile hareket ettiği takdirde hata edebileceğine delâlet vardır. 51.

﴿اِذْ فَزِعُوا﴾ o telâşa ve dehşete düştükleri vakıt - ölüm

Sh:»3969

veya haşır dehşeti veya «Bedr» telâşesi 52.

﴿وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾

TENAVÜŞ, tenavül, el atmak, el sunmak demektir.

MEKÂNIBAÎD, ya'ni iymanın faide vereceği teklif zamanı, teklif dünyası geçdikten, azâb gelip çattıktan sonra iyman, iymanı yeis faidesizdir. 54. ﴿شَكٍّ مُرِيبٍ﴾ Reyb veren şekk, ya'ni bir çok kimseleri de şübheye düşürmek isteyen veya kendi içlerini de rahatsız eden işkilli, tühmetli şekk, bütün o zalimlerin, kâfirlerin Âhırette böyle dehşetli azâba yakalanacaklarını va'd eden bu âyetler, gerek Peygamber ve gerek mü'minler için büyük bir müjde ve bütün ıbadullah için bir ni'met olduğu cihetle bunu müteakıb sûrei «Fâtır» ın da hamd ile başlaması ne kadar güzel olmuştur.